

Vergaderjaar 2008–2009

22 112

Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de Europese Unie

Nr. 837

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 30 maart 2009

De vaste commissie voor Economische Zaken¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Economische Zaken naar aanleiding van de brief van 20 februari 2009 inzake de reactie op het Groenboek «Naar een Europees energienetwerk voor een continue, duurzame en concurrerende energievoorziening» COM(2008)782 (Kamerstuk 22 112, nr. 815). De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 27 maart 2009. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Tichelaar

De griffier van de commissie,
Franke

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Schreijer-Pierik (CDA), Vendrik (GL), Ten Hoopen (CDA), Tichelaar (PvdA), voorzitter, Van der Ham (D66), Van Velzen (SP), Aptroot (VVD), Smeets (PvdA), Samsom (PvdA), Irrgang (SP), Jansen (SP), Biskop (CDA), Ortega-Martijn (CU), Blanksma-van den Heuvel (CDA), Van der Burg (VVD), Graus (PVV), Zijlstra (VVD), Besselink (PvdA), Gesthuizen (SP), Ouwehand (PvdD), Vos (PvdA), De Rouwe (CDA), Elias (VVD) en Vacature (CDA).

Plv. leden: Van der Staaij (SGP), Van Dijk (CDA), Sap (GL), Van Vroonhoven-Kok (CDA), Blom (PvdA), Koşer Kaya (D66), Ulenbelt (SP), Blok (VVD), Boelhouwer (PvdA), Kalma (PvdA), Karabulut (SP), Luijben (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Wiegman-van Meppelen Scheppink (CU), Atsma (CDA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Madlener (PVV), Vacature (VVD), Van Dam (PvdA), Gerkens (SP), Thieme (PvdD), Heerts (PvdA), Uitslag (CDA), Weekers (VVD) en Aasted Madsen-van Stiphout (CDA).

Inhoudsopgave	blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
• Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA	2
• Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA	2
• Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP	3
• Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD	5
II Reactie van de minister van Economische Zaken	6

I. VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie vinden voorziening- en leveringszekerheid, duurzaamheid en stevige concurrentie in de energiesector van groot belang. Het is goed dat de Commissie zich daarvoor inzet.

Deze leden vinden wel dat hierbij het subsidiariteitsbeginsel moet worden toegepast. Onduidelijk is waarom de EU zoveel aandacht geeft aan bijvoorbeeld een netverbinding tussen de windturbines in de Noord- en Oostzee en het hoofdnet aan land, of aan de elektriciteitsconnector tussen Spanje en Frankrijk. Het zou goed zijn als de Commissie dit beter uitlegt of het beleid wijzigt. Daarbij is het van belang om in te gaan op het feit dat het transport van gas en elektriciteit duur is. Daardoor is het onwaarschijnlijk dat een groot deel van de EU profiteert van windenergie uit de Oostzee.

Dit klemmt wat betreft de leden van de CDA-fractie des te meer nu het Nabuccoproject moeilijk van de grond komt. Politieke en veiligheidsrisico's blijken voor commerciële bedrijven een grote belemmering te zijn. Deze leden willen dat de Commissie zwaar inzet op dit project, dat voor de hele EU van wezenlijk belang is omdat de afhankelijk van Rusland ermee verminderd kan worden. Wat is de precieze stand van zaken en wat gaat de Commissie doen om het Nabuccoproject te realiseren?

De leden van de CDA-fractie constateren dat de liberalisering en privatisering van de energiebedrijven vertraging oploopt. Ook verschillende grote bedrijven, zoals Vattenfall en RWE, zijn en blijven voorlopig in publieke handen. Ziet de Commissie dit als een probleem? In hoeverre zal een bijvoorbeeld Zweeds energiebedrijf wat in publieke handen is, geneigd zijn publieke en algemene belangen zoals veiligheid en leveringszekerheid in Nederland in het oog te houden? Zal een Nederlands publiek bedrijf daar meer op gericht zijn dan een buitenlands publiek bedrijf, of is er geen verschil? Bestaat het gevaar dat overheidsbedrijven bevoordeeld worden door «hun» overheid en dat daardoor de concurrentie verstoord wordt?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

De leden van de fractie van de Partij van de Arbeid hebben met belangstelling kennisgenomen van de kabinetsreactie op het Groenboek «Naar een Europees energienetwerk voor een continue, duurzame en concurrerende energievoorziening».

Deze leden zijn positief over het voorstel omdat een goede energie-infrastructuur noodzakelijk is voor een duurzame energievoorziening.

Deze leden zijn tevens positief over het feit dat het Noordzee windenergienetwerk tot één van de zes prioriteitsgebieden is benoemd.

Deze leden missen in de reactie een gedeelte waarin wordt gepleit voor uniforme regelgeving voor het toelaten van duurzaam opgewekte energie op de transportnetwerken. Zij verzoeken de regering om in de reactie een dergelijk voorstel op te nemen.

Verder zijn deze leden van mening dat het budget (€ 155 miljoen voor de periode 2007–2013) inderdaad niet de urgentie uitstraalt die op dit beleids-terrein gewenst is. Zij roepen de regering dan ook op om in het geval dat het budget inderdaad niet toereikend is dit aan te vullen. Deze leden vragen de regering ook aan te geven waar deze aanvulling uit betaald zou kunnen worden.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie onderschrijven de noodzaak van grote investeringen in energienetwerken, om daarmee de omschakeling naar duurzame energieproductie mogelijk te maken.

Naar hun mening zal het daarbij in belangrijke mate gaan om lokale en regionale netwerken, omdat veel duurzame energieproductie kleinschalig is. De ontwikkeling van smart grids en van slimme meters die niet alleen slim zijn voor de energiebedrijven, maar vooral voor de consument, zijn daarbij sleutelementen. Ook de distributie van warmte, een ander sleutelement bij de omschakeling naar een duurzame energievoorziening, is vooral een lokale aangelegenheid. Een belangrijk strategisch voordeel van kleinschalige productie en netwerken is de geringere kwetsbaarheid van het systeem. Grootschalige infrastructuur en productie zijn kwetsbaar in het geval van een calamiteit, sabotage, terroristische aanval e.d. Ook zijn consumenten gecharmeerd van het idee van zelfvoorziening, om minder afhankelijk te zijn van de commerciële energiegebruikers die, met dank aan de EU, gigantische winsten maken over hun rug.

De EU kan naar de mening van de leden van de SP-fractie een nuttige rol spelen bij onderzoek naar smart grids en andere bruikbare technieken, en bij het ontwikkelen van standaards die de uitrol van nieuwe technieken kunnen versnellen.

Naast bovengenoemde lokale netwerken zal er ook geïnvesteerd moeten worden in grensoverschrijdende netwerken, om grootschalige productie van wind- en zonne-energie (CSP) bij de klant te krijgen, bij een zo klein mogelijk back-up vermogen aan fossiele elektriciteitscentrales.

In de praktijk van de afgelopen decennia zijn grensoverschrijdende netwerken binnen de EU met name uitgebreid om import en export van fossiele stroom en atoomstroom mogelijk te maken. De leden van de SP-fractie constateren dat door de liberalisering van de energiemarkten er op dit moment geen enkele sturing meer is op het vestigingsbeleid en de brandstofmix van grootschalige elektriciteitsproductie. De gevolggkosten van de vestigingskeuze voor de netwerken worden niet betaald door de commerciële energiebedrijven, maar gesocialiseerd. Deze situatie is naar hun mening onwenselijk uit het oogpunt van optimalisatie van de maatschappelijke kosten van energieproductie. Ook is hier feitelijk sprake van een sluiksubsidie aan grootschalige fossiele en atoomstroomproductie, die de ontwikkeling van duurzame energieproductie frustreert. Waarom

doet het Groenboek geen voorstellen om dit structureel gebrek op te lossen?

Blijkens het Groenboek is er door de EU een coördinator aangesteld voor het toezien op de voortgang van de realisatie van een verbinding tussen de windparken op de Oostzee en de Noordzee. Sinds wanneer is deze coördinator aangesteld? Wat heeft dat tot dusver aan resultaten opgeleverd?

Gesteld wordt dat het netwerk dat de windparken verbindt ook geschikt moet zijn voor handel en balancering. Vereist dit extra investeringen en zo ja: welke? Waarom wordt in dit rijtje niet genoemd «onderlinge bijstand van lidstaten in geval van calamiteiten, bijzonder onderhoud e.d.? Wat is de volgorde van de behandeling van claims als er voor een verbinding sprake is van grotere vraag dan de beschikbare capaciteit?

De EU ziet het powerlink-project, waarbij het Poolse en Litouwse netwerk gekoppeld worden, als een prioritair project. Kan worden aangegeven waarom dit bilaterale project de inzet van de EU nodig heeft? En meer in zijn algemeenheid; wat zijn de criteria voor de EU om de realisatie van een project tot Europese prioriteit te bestempelen?

De leden van de SP-fractie onderschrijven de stelling van de Europese Commissie dat energieopslag een cruciaal element is voor het verduurzamen van de elektriciteitsvoorziening. Voor gasopslag is er primair een belang vanuit de leveringszekerheid, al zou op termijn ook de productie groen gas gebaat kunnen zijn bij de beschikbaarheid van voldoende opslagfaciliteiten.

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat het Groenboek ook op het gebied van energieopslag de verhouding tussen centraal en decentraal onderbelicht laat. Net als bij productie en netwerken zijn deze leden van mening dat decentrale opslag strategische voordelen heeft. Waarom wordt daar zo weinig aandacht aan besteedt?

De Europese Raad heeft de Commissie verzocht «voorstellen ter stroomlijning van de goedkeuringsprocedures» voor netwerkprojecten in te dienen. De leden van de SP-fractie benadrukken dat stroomlijning prima is, zolang dit niet gepaard gaat met het topdown voorschrijven van besluitvormingsprocedures, waardoor de zeggenschap van de bevolking ondermijnd wordt. De EU kan een positieve rol spelen bij het harmoniseren van ruimtelijke ordening- en milieuprocedures in de lidstaten, door kennis uit te wisselen over de wijze waarop verschillende lidstaten hun besluitvorming geregeld hebben. Op deze wijze kunnen de nationale parlementen profiteren van best practices. Een Europese richtlijn of andere dwingende EU-regelgeving zien deze leden echter niet zitten.

Volgens het Groenboek moet de TEN-E planning door de markt worden aangestuurd. De leden van de SP-fractie constateren dat «de markt» niet thuis geeft als het aankomt op lange termijn doelstellingen, die juist van het grootste belang zijn voor de bevolking van Europa. Daarom zou het voor de hand liggen dat democratisch gelegitimeerde overheden de aansturing voor hun rekening nemen, en slechts de uitvoering aan de markt wordt overgelaten.

Om nodeloze EU-bureaucratie te vermijden zou het wat betreft de leden van de SP-fractie een interessante optie zijn om te onderzoeken of er voordelen verbonden kunnen zijn aan de vorming regionale grensoverschrijdende netwerkbedrijven, waarbij de betrokken lidstaten naar rato van het aantal inwoners participeren.

Kan worden toegelicht wat bedoeld wordt met «een duidelijke rol voor de ENTSO's en het ACER»?

Tenslotte valt het de leden van de SP-fractie op dat bij de geselecteerde prioritaire projecten uit het Groenboek een sterke nadruk ligt op Zuid en Oost Europa. Deze leden zouden graag een nadere toelichting zien in welke mate de strategische belangen van Nederland met ieder van de prioriteiten gediend zijn. Hoeveel EU-fondsen worden ingezet voor elk van de zes projecten? In hoeverre is hier sprake van een beloning voor laks nationaal beleid in het recente verleden?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de VVD-fractie kunnen zich in grote lijnen vinden in de reactie die de regering geeft op het Groenboek. Zij onderstrepen de noodzaak voor een goedwerkende, interne, Europese energiemarkt om in toekomst de leveringszekerheid te kunnen garanderen en zien een verbeterde infrastructuur daartoe als onmisbare voorwaarde. In beginsel dient dit, zoals ook de regering constateert, een taak van de markt te zijn. Slechts waar deze tekortschiet in het leggen van internationale infrastructurele verbindingen dient een overheid op te treden. Als ook zij niet succesvol blijkt is voor de EU een rol weggelegd als bemiddelaar. Echter, de nadruk die zowel in het Groenboek zelf als in de reactie van de regering op de noodzaak voor een aangepaste energie-infrastructuur ten bate van de «20-20-20 norm» wordt gelegd baart deze leden grote zorgen. Daarover hebben zij een aantal vragen.

Bent u het met de leden van de VVD-fractie eens dat diversificatie van energiebronnen geen doel op zich mag zijn, maar slechts een middel om leveringszekerheid te kunnen garanderen?

De regering stelt dat zij met de Commissie van mening is dat TEN-E als instrument beter afgestemd moet worden op de nieuwe uitdagingen van het Europees energiebeleid. Het behalen van de Europese klimaat- en energiedoelstellingen stelt grote eisen aan de Europese infrastructuur. In het Groenboek valt echter te lezen dat de financiële middelen voor TEN-E beperkt zijn en voornamelijk worden aangewend voor haalbaarheidsonderzoeken. Betekent een betere afstemming van TEN-E in dat geval dat haar beperkte middelen in overwegende mate aangewend zullen worden voor haalbaarheidsonderzoeken voor allerlei milieuvriendelijke energieopwekkingsystemen? Indien ja, is dit niet een taak van de markt? Is het doel van TEN-E niet het scheppen van de juiste voorwaarden voor een goedwerkende, interne, Europese energiemarkt?

Het Groenboek stelt op pagina 8 met betrekking tot offshore windturbines het volgende: «Energie uit offshore windturbines kan een aanzienlijke bijdrage leveren tot de realisatie van de doelstellingen inzake hernieuwbare energie en bijdragen tot een betere continuïteit van de voorziening en tot meer solidariteit.» De regering heeft op deze formulering geen kritiek en geeft daarmee aan het eens te zijn met de Commissie. Beschikken de Commissie en de regering over geheime gegevens die bewijzen dat het in de komende jaren onafgebroken blijft waaien op de zee? Zo ja, kunt u deze gegevens openbaar maken? Zo nee, hoe ziet u deze verbetering van continuïteit door wind op zee dan ontstaan? Als wind op zee bijdraagt aan solidariteit, kunt u dan aangeven of de mogelijkheden die Frankrijk aan omringende landen biedt om goedkope kernenergie in te kopen eveneens als een solidaire maatregel beschouwd wordt? Indien nee, waarom niet? Indien ja, bent u voornemens eveneens solidair naar de ons omringende landen te zijn en nieuwe kerncentrales te bouwen, teneinde hen goedkope energie te kunnen leveren?

Hoe ziet de regering concreet de rol van de EU in het creëren van een Europees gelijkstroomnetwerk, waarmee stroom over grote afstanden vervoerd kan worden, zodat bijvoorbeeld door concentrated solar power in de Sahara opgewekte stroom over grote afstand getransporteerd kan worden?

II. REACTIE VAN DE MINISTER

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

1

Onduidelijk is waarom de EU zoveel aandacht geeft aan bijvoorbeeld een netverbinding tussen de windturbines in de Noord- en Oostzee en het hoofdnet aan land, of aan de elektriciteitsconnector tussen Spanje en Frankrijk. Het zou goed zijn als de Commissie dit beter uitlegt of het beleid wijzigt. Daarbij is het van belang om in te gaan op het feit dat het transport van gas en elektriciteit duur is. Daardoor is het onwaarschijnlijk dat een groot deel van de EU profiteert van windenergie uit de Oostzee.

Een goed werkende interne markt heeft voordelen voor alle lidstaten die onderdeel uitmaken van deze interne markt. Het gaat daarbij om voordelen zoals meer concurrentie, een betere betrouwbaarheid van de netwerken en levering van energie en de toegang tot (duurzame) energiebronnen binnen de Europese Unie. Het beleid van de Europese Unie bepaalt dat een goed werkende Europese interne energiemarkt ook een goede infrastructuur nodig heeft met voldoende (internationale) verbindingen. Op weg naar de Europese interne markt is het daarnaast van belang dat er op korte termijn goed functionerende regionale markten gerealiseerd worden. Vanuit dit perspectief wordt door de Europese Commissie aandacht besteed aan regionale investeringsprojecten.

2

Wat is de precieze stand van zaken en wat gaat de Commissie doen om het Nabuccoproject te realiseren?

Met betrekking tot de stand van zaken van het Nabucco-project verwijs ik u naar een recent verschenen rapport van de Europese coördinator Jozias van Aartsen. Het rapport behandelt de periode vanaf september 2007 tot februari 2009. Ik heb dit rapport bij deze brief bijgevoegd.¹ Tevens is tijdens de Europese Raad van 19 en 20 maart besloten dat het Nabuccoproject in het kader van Europees economisch herstelplan en onder de daaraan verbonden voorwaarden een bijdrage krijgt van € 200 mln. uit Europese middelen.

3

De leden van de CDA-fractie constateren dat de liberalisering en privatisering van de energiebedrijven vertraging oploopt. Ook verschillende grote bedrijven, zoals Vattenfall en RWE, zijn en blijven voorlopig in publieke handen. Ziet de Commissie dit als een probleem?

De Europese Commissie heeft met de introductie van het derde pakket een duidelijke lijn uitgezet om de interne markt en daarmee het proces van verdergaande liberalisering te bevorderen. De Europese Commissie beschouwt, evenals Nederland, de huidige regelgeving als onvoldoende om echt interne concurrerende markt te realiseren. Belangrijk onderdeel binnen het derde pakket vormen de voorstellen voor een verdergaande splitsing van hoogspanningsnetten dan de huidige verplichte juridische splitsing. Dit is noodzakelijk om meer concurrentie te bevorderen, om investeringen te stimuleren en marktconcentratie te reduceren. Hiermee

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

wordt niets gezegd over de noodzaak van (verdergaande) privatisering. In hoeverre de aandelen van productie, levering of netbeheerders in handen blijven van publieke eigenaren is nadrukkelijk aan de desbetreffende overheden of bedrijven. De Europese Commissie ervaart de betrokkenheid van overheden bij zowel productie, levering of netbeheer niet als een probleem, vanzelfsprekend is het van belang dat alle bedrijven en overheden zich daarbij houden aan Europese regelgeving. Opgemerkt moet worden dat het bedrijf RWE AG reeds voor circa 70% in private handen is.

4

In hoeverre zal een bijvoorbeeld Zweeds energiebedrijf wat in publieke handen is, geneigd zijn publieke en algemene belangen zoals veiligheid en leveringszekerheid in Nederland in het oog te houden? Zal een Nederlands publiek bedrijf daar meer op gericht zijn dan een buitenlands publiek bedrijf, of is er geen verschil? Bestaat het gevaar dat overheidsbedrijven bevoordeeld worden door «hun» overheid en dat daardoor de concurrentie verstoord wordt?

In een geliberaliseerde markt zorgen marktpartijen voor investeringen in productiecapaciteit. Hierbij wordt de leveringzekerheid primair bepaald door een goed investeringsklimaat en een goede marktwerking. Investeringen vinden plaats afhankelijk van de vraag naar elektriciteit en gas, gebaseerd op bedrijfseconomische afwegingen waarbij de eigendomsstructuur en het feit dat partijen uit het buitenland komen niet relevant is. Al een lange periode zijn buitenlandse partijen actief op de Nederlandse markt, deze partijen verzorgen op dit moment ruim 40% van de binnenlandse productie. Middels grootschalige elektriciteitsproductie maar ook kleinschalige en duurzame projecten dragen deze buitenlandse bedrijven daarmee al jaren actief bij aan de leveringszekerheid en veiligheid van de energievoorziening in Nederland. Uit de laatste monitoring van TenneT blijkt dat Nederland exportland wordt van elektriciteit. Niet alleen binnenlandse partijen maar ook meerdere buitenlandse partijen hebben concrete investeringsplannen. Ook niet-Nederlandse energiebedrijven of energiebedrijven die volledig of gedeeltelijk in publieke handen zijn, moeten zich aan de spelregels houden en meedingen om de gunst van de klant. De veiligheid en leveringszekerheid zijn geborgd in nationale regels verankerd in wetgeving en toezicht. Tegen die achtergrond heb ik er alle vertrouwen in dat publieke belangen geborgd zijn en de kwaliteit van onze energievoorziening niet afhankelijk is van individuele spelers of hun eigendomsstructuur.

Vragen opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

5

Deze leden missen in de reactie een gedeelte waarin wordt gepleit voor uniforme regelgeving voor het toelaten van duurzaam opgewekte energie op de transportnetwerken. Zij verzoeken de regering om in de reactie een dergelijk voorstel op te nemen.

Het TEN-E Groenboek gaat over de realisatie van infrastructurele verbindingen in de Europese Unie, de prioriteiten en bijbehorende budgetten voor haalbaarheidsstudies. Regelgeving over voorrang voor duurzame energie is reeds opgenomen in de voorgestelde nieuwe EU-richtlijn inzake energie uit hernieuwbare bronnen. Het wetsvoorstel, houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, dat op korte termijn naar de Tweede Kamer wordt verstuurd, implementeert reeds de bepaling in de Nederlandse wet.

6

Verder zijn deze leden van mening dat het budget (€ 155 miljoen voor de periode 2007–2013) inderdaad niet de urgentie uitstraalt die op dit beleids-terrein gewenst is. Zij roepen de regering dan ook op om in het geval dat het budget inderdaad niet toereikend is dit aan te vullen. Deze leden vragen de regering ook aan te geven waar deze aanvulling uit betaald zou kunnen worden.

Het bedrag van 155 miljoen euro dat beschikbaar is in het kader van TEN-E is voornamelijk bedoeld voor de financiering van de haalbaarheidsstudies. Het stimuleren van energie infrastructuur projecten door middel van haalbaarheidsstudies beschouw ik als de kerntaak van de TEN-E. De infrastructurele projecten zelf, waar deze studies voor worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de tarieven van betrokken netbeheerders. Zoals ik in de kabinetsreactie heb aangegeven is een uitbreiding van het budget voor TEN-E mogelijk, echter wel binnen de Financiële Perspectieven. Buiten het TEN-E programma, heeft de Europese Raad op 20 maart jl. een compromisvoorstel aangenomen voor de financiering van infrastructuurprojecten die door de Europese Commissie zijn voorgesteld als onderdeel van het Europees economisch herstelplan. Het budget voor het totale herstelplan bedraagt 5 miljard waarvan bijna 4 miljard zal worden besteed aan financiering van projecten op energiegebied. Het gaat om projecten op het gebied van gas- en electriciteitsinterconnectie, offshore-wind-energie en afvang en opslag van kooldioxide. Hier zijn twee Nederlandse prioriteitsprojecten opgenomen te weten de ontwikkeling van het Noord-zeenot (165 mln Euro; samen met het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Ierland, Denemarken, België, Frankrijk, en Luxemburg worden uitgevoerd) en een project voor afvang en opslag van kooldioxide (180 mln Euro). Voorwaarde bij al deze projecten uit het herstelplan is wel dat het geld in 2 jaar (2009–2010) moet zijn gecommiteerd.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

7

In de praktijk van de afgelopen decennia zijn grensoverschrijdende netwerken binnen de EU met name uitgebreid om import en export van fossiele stroom en atoomstroom mogelijk te maken. De leden van de SP-fractie constateren dat door de liberalisering van de energiemarkten er op dit moment geen enkele sturing meer is op het vestigingsbeleid en de brandstofmix van grootschalige elektriciteitsproductie. De gevolggkosten van de vestigingskeuze voor de netwerken worden niet betaald door de commerciële energiebedrijven, maar gesocialiseerd. Deze situatie is naar hun mening onwenselijk uit het oogpunt van optimalisatie van de maatschappelijke kosten van energieproductie. Ook is hier feitelijk sprake van een sluiksubsidie aan grootschalige fossiele en atoomstroomproductie, die de ontwikkeling van duurzame energieproductie frustreert. Waarom doet het Groenboek geen voorstellen om dit structureel gebrek op te lossen?

De meeste grensoverschrijdende hoogspanningsverbindingen stammen uit een tijd dat – afgezien van waterkracht – elektriciteit uit fossiele en nucleaire bron werd opgewekt. Het primaire doel was het leveren van onderlinge bijstand tussen de elektriciteitsbedrijven in de verschillende lidstaten in geval van calamiteiten, bijzonder onderhoud e.d. Deze interconnectoren zijn dus niet aangelegd met het oog op de handel in elektriciteit, maar worden daar naarmate de internationale elektriciteitsmarkt groeit wel voor gebruikt. Natuurlijk dragen deze interconnectoren ook bij aan een versterking van de onderlinge leveringszekerheid en een betere betrouwbaarheid van de netwerken.

Ook binnen de geliberaliseerde energiemarkten vindt sturing plaats op het vestigingsbeleid van grootschalige elektriciteitsproductie. In Nederland vindt dit plaats door de Structuurschema's Elektriciteitsvoorziening. Tot 2004 betaalden de centrales van Nederland, ongeacht de brandstof, een nettatarief aan TenneT. Kleinere meest duurzame installaties betaalden in het geheel geen nettatarief. Het is dus niet zo dat de genoemde grote centrales de afgelopen decennia gratis gebruik konden maken van het net. Omdat in de buurlanden géén tarief bij de centrales werd geheven, had dit tarief een concurrentieverstorend effect voor de Nederlandse producenten, waardoor onbedoeld de invoer van elektriciteit werd gestimuleerd. Met het oog hierop heeft de NMa dat tarief per 1 juli 2004 op nul gesteld. Zeker nu Nederland meer elektriciteit lijkt te gaan exporteren, acht ik het gewenst de herintroductie van een producententarief te bezien. Ik ben reeds in samenspraak met de NMa een analyse gestart van de voor- en nadelen van een dergelijk tarief. Gezien de Europese context van dit soort tarieven, zal ik de Europese Commissie te zijner tijd aandacht vragen voor dit punt.

8

Blijkens het Groenboek is er door de EU een coördinator aangesteld voor het toezien op de voortgang van de realisatie van een verbinding tussen de windparken op de Oostzee en de Noordzee. Sinds wanneer is deze coördinator aangesteld? Wat heeft dat tot dusver aan resultaten opgeleverd?

EU Coördinator dhr G.W. Adamowitsch is zijn werkzaamheden voor de «Aansluiting van offshore windenergie in Noord Europa (Noordzee en Baltische Zee)» in september 2007 begonnen. Uit zijn eerste jaarverslag van september 2008 is gebleken dat Europese oplossingen noodzakelijk zijn die de huidige nationale benaderingen voor planning, beheer en toezicht van grensoverschrijdende elektriciteitstransporten kunnen vervangen. Het is de bedoeling dat in het tweede jaar van zijn werkzaamheden daarvoor stap voor stap een strategie zal worden uitgewerkt. Op dit moment overlegt de coördinator Adamowitsch daarover met de Europese netbeheerders en industrie.

9

Gesteld wordt dat het netwerk dat de windparken verbindt ook geschikt moet zijn voor handel en balancering. Vereist dit extra investeringen en zo ja: welke? Waarom wordt in dit rijtje niet genoemd «onderlinge bijstand van lidstaten in geval van calamiteiten, bijzonder onderhoud e.d.? Wat is de volgorde van de behandeling van claims als er voor een verbinding sprake is van grotere vraag dan de beschikbare capaciteit?

Deze vraag heeft betrekking op de Mededeling van de Europese Commissie van 11 november 2008 over Offshore Windenergie waarin inderdaad is opgemerkt, dat er behoefte bestaat aan een betere grensoverschrijdende samenwerking op het terrein van lange termijn netplanning en netbeheer, waaronder congestiemanagement en verbeterde mechanismen voor grensoverschrijdende handel en balancering. Voor de inpassing van offshore windenergie zullen in de toekomst inderdaad aanvullende investeringen in uitbreiding en verzwaring van het elektriciteitsnet moeten worden gedaan, zeker indien men de windparken op zee met elkaar wil verbinden door middel van een offshore elektriciteitsnetwerk. Het is echter nog niet duidelijk welke investeringen daarvoor precies benodigd zullen zijn. Onderlinge bijstand van lidstaten in geval van calamiteiten en bijzonder onderhoud zijn vanzelfsprekende, primaire functies van interconnectie verbindingen, ook als deze ten behoeve van offshore windparken worden aangelegd. Het huidige Europees stelsel voor congestiemanagement op

interconnectoren functioneert zonder noemenswaardige problemen. Doorgaans wordt de volgorde van aanvragen voor transportcapaciteit op een interconnector in een veiling op een transparante en non-discriminatoire wijze geveild.

10

De EU ziet het powerlink-project, waarbij het Poolse en Litouwse netwerk gekoppeld worden, als een prioritair project. Kan worden aangegeven waarom dit bilaterale project de inzet van de EU nodig heeft? En meer in zijn algemeenheid; wat zijn de criteria voor de EU om de realisatie van een project tot Europese prioriteit te bestempelen?

Ik deel de mening van de SP dat het belangrijk is dat er heldere criteria worden gesteld aan het geven van prioriteiten ten aanzien van TEN-E projecten. In de kabinetsreactie aan de Europese Commissie vraag ik in lijn hiermee nadrukkelijk aandacht voor bij de Europese Commissie.

11

De leden van de SP-fractie onderschrijven de stelling van de Europese Commissie dat energieopslag een cruciaal element is voor het verduurzamen van de elektriciteitsvoorziening. Voor gasopslag is er primair een belang vanuit de leveringszekerheid, al zou op termijn ook de productie groen gas gebaat kunnen zijn bij de beschikbaarheid van voldoende opslagfaciliteiten. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat het Groenboek ook op het gebied van energieopslag de verhouding tussen centraal en decentraal onderbelicht laat. Net als bij productie en netwerken zijn deze leden van mening dat decentrale opslag strategische voordelen heeft. Waarom wordt daar zo weinig aandacht aan besteed?

Ik deel de mening van SP-fractie dat energieopslag bijdraagt aan de flexibiliteit die nodig is bij het verduurzamen van de energievoorziening. Aangezien het Groenboek weinig aandacht aan het flexibiliteitsvraagstuk besteedt, neem ik uw vraag mee richting de Europese Commissie in het kader van deze kabinetsreactie.

12

Om nodeloze EU-bureaucratie te vermijden zou het wat betreft de leden van de SP-fractie een interessante optie zijn om te onderzoeken of er voordelen verbonden kunnen zijn aan de vorming regionale grensoverschrijdende netwerkbedrijven, waarbij de betrokken lidstaten naar rato van het aantal inwoners participeren. Kan worden toegelicht wat bedoeld wordt met «een duidelijke rol voor de ENTSO's en het ACER»?

Door middel van het derde EU pakket energieliberalisering wordt invulling gegeven aan de verdere integratie van de Europese energiemarkt, coördinatie tussen de verschillende regio's binnen de EU en verdere ontwikkeling van regionale markten. ENTSO elektriciteit en gas, zijn de overkoepelende organisaties van alle Europese transmissienetbeheerders. Deze organisaties worden gevormd ten behoeve van het verder vormgeven van de interne markt door middel van samenwerking op het gebied van ondermeer uitbreidingsinvesteringen, netplanning, ontwikkeling van netcodes en marktkoppeling. Er is reeds sprake van verdergaande samenwerking tussen transmissienetbeheerders specifiek op het gebied van de organisatie van veilingen op de interconnecties en in operationale veiligheidscentra om de leveringszekerheid te waarborgen. Dit past in de lijn van de verdergaande regionale integratie. In navolging op het derde pakket energieliberalisering wordt het energie agentschap (ACER) opgericht dat zorgt voor extra monitoring en toezicht op de Europese energiemarkt. Het agentschap adviseert de Europese Commissie, ziet toe op de samenwerking tussen de transmissienetbeheerders (verenigd in ENTSO Elektriciteit

en Gas) en nationale toezichthouders, in Nederland de NMa. Tijdens de onderhandelingen over het derde pakket heb ik nadrukkelijk gepleit voor een duidelijke rol voor ENTSO en ACER gericht op de versterking van de grensoverschrijdende samenwerking. Belangrijk is dat het ACER hier een adviserende en toetsende rol heeft ten opzichte van het ENTSO en de nationale toezichthouders, zonder dat het ACER beslissingsbevoegdheden krijgt die nu nationaal zijn belegd zoals bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid voor het verlenen van ontheffingen voor interconnecties.

13, 14 en 15

Deze leden zouden graag een nadere toelichting zien in welke mate de strategische belangen van Nederland met ieder van de prioriteiten gediend zijn.

Hoeveel EU-fondsen worden ingezet voor elk van de zes projecten?

In hoeverre is hier sprake van een beloning voor laks nationaal beleid in het recente verleden?

Zoals ik al in de beantwoording van de vraag 1 heb aangegeven is een goede infrastructuur met voldoende (internationale) verbindingen essentieel voor een goed werkende Europese interne energiemarkt en de ontwikkeling van de regionale markten. Een goed werkende interne markt heeft voordelen voor alle lidstaten die onderdeel uitmaken van deze interne markt. Het gaat om de voordelen zoals meer concurrentie, een betere betrouwbaarheid van de netwerken en levering van energie en de toegang tot (duurzame) energiebronnen binnen de Europese Unie. Door de Europese Commissie gestelde prioriteiten dragen in verschillende mate direct en indirect bij aan bovengenoemde doelen voor de Europese Unie en Nederland. Het feit dat het netwerk op de Noordzee voor windenergie als prioriteit wordt gekenmerkt, levert echter het meest concreet een potentiële bijdrage aan de energiedoelstellingen en strategische belangen van Nederland. Indien het netwerk op de Noordzee daadwerkelijk gerealiseerd wordt, zorgt dit voor een grote impuls voor windenergie in Noordwest Europa, daarmee voor de duurzaamheidsdoelstellingen van de betrokken lidstaten en een vermindering van de afhankelijkheid van andere (fossiele) energiebronnen. De uitbreidingen van de aanvoerroutes van gas zijn van belang om een verdergaande diversificatie van aanvoerroutes binnen Europa te verkrijgen en in het kader van de Nederlandse gasrotonde ambities.

Het bedrag van 155 miljoen euro is bedoeld voor de TEN-E haalbaarheidsstudies als geheel. Het is niet bekend welk bedrag ingezet zal worden voor de afzonderlijke zes prioriteitsgebieden. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de projectaanvragen. De projectaanvragen kunnen ieder jaar in het kader van «call for proposals» worden ingediend bij de Europese Commissie. Voor het jaar 2009 werd 26 miljoen euro vrij gemaakt voor de succesvolle TEN-E projectaanvragen.

Het feit dat ten aanzien van de TEN- E budgetten met name prioriteit wordt gegeven aan projecten in meer recent toegetreden lidstaten en op locaties in het Europese netwerk waar tot nu toe minder verbindingen bestaan, kan ik begrijpen vanuit het oogpunt van enerzijds solidariteit en de eerder genoemde gemeenschappelijke voordelen voor een goed werkende interne energiemarkt voor alle lidstaten. Daarnaast betreft het niet alleen oude infrastructurele projecten die nog niet zijn uitgevoerd, maar veelal ook zeer innovatieve projecten die nog gerealiseerd moeten worden of projecten die pas relatief recent als waardevol voor de EU zijn gekwalificeerd.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

16

Bent u het met de leden van de VVD-fractie eens dat diversificatie van energiebronnen geen doel op zich mag zijn, maar slechts een middel om leveringszekerheid te kunnen garanderen?

Ik deel uw mening dat de diversificatie van energiebronnen een middel is om leveringszekerheid en voorzieningszekerheid te garanderen. Gezien het feit dat de energiemix in Europa vooralsnog vooral gebaseerd is op fossiele brandstoffen, kan een goede diversificatie van energiebronnen ook een belangrijke impuls betekenen voor de transitie naar duurzame bronnen en daarmee tegelijkertijd de afhankelijkheid van fossiele bronnen verminderen.

17

Betekent een betere afstemming van TEN-E in dat geval dat haar beperkte middelen in overwegende mate aangewend zullen worden voor haalbaarheidsonderzoeken voor allerhande milieuvriendelijke energie-opwekkingsystemen? Indien ja, is dit niet een taak van de markt? Is het doel van TEN-E niet het scheppen van de juiste voorwaarden voor een goedwerkende, interne, Europese energiemarkt?

Nee, de beperkt beschikbare middelen voor TEN-E worden met name aangewend voor haalbaarheidsonderzoeken ten aanzien van netwerken en infrastructurele projecten, niet voor specifiek duurzame opwekkingsystemen. Zoals reeds aangegeven in mijn eerdere antwoorden ligt de basis voor een goede interne energiemarkt in een goed Europees energienetwerk. TEN-E draagt bij aan de verbetering van de Europese energie netwerken door aan de basis van de uitbreidingen ondersteuning te bieden: de haalbaarheidsstudies.

18

Het Groenboek stelt op pagina 8 met betrekking tot offshore windturbines het volgende: «Energie uit offshore windturbines kan een aanzienlijke bijdrage leveren tot de realisatie van de doelstellingen inzake hernieuwbare energie en bijdragen tot een betere continuïteit van de voorziening en tot meer solidariteit.» De regering heeft op deze formulering geen kritiek en geeft daarmee aan het eens te zijn met de Commissie. Beschikken de Commissie en de regering over geheime gegevens die bewijzen dat het in de komende jaren onafgebroken blijft waaien op de zee? Zo ja, kunt u deze gegevens openbaar maken? Zo nee, hoe ziet u deze verbetering van continuïteit door wind op zee dan ontstaan?

De wind waait inderdaad niet altijd, daarvan ben ik mij bewust. Het is echter van belang om bij continuïteit het onderscheid te maken tussen enerzijds de leveringszekerheid en anderzijds voorzieningszekerheid. Ten aanzien van leveringszekerheid is het bij elektriciteitsopwekking met gebruikmaking van veel windenergie, van belang is dat er voldoende alternatieven voor handen zijn, zoals snel regelbare centrales en verbindingen met andere landen. Hier wordt door de TSO's veel aandacht aan besteed ondermeer in de EWIS studie die op initiatief van de Europese Commissie wordt uitgevoerd. Deze studie brengt 15 Europese TSO's uit 13 EU-lidstaten bij elkaar om oplossingen te vinden voor de integratie van grootschalig windvermogen in het Europees elektriciteit transmissie- en distributienetwerk. De eerste resultaten van deze studie worden medio 2009 verwacht.

Ten aanzien van voorzieningszekerheid biedt het hernieuwbare en onuitputtelijke karakter van windenergie echter grote voordelen, omdat het de afhankelijkheid van beperkt beschikbare bronnen (met CO₂-emissie)

verkleint. Dat er aan een grote afhankelijkheid van fossiele bronnen ook voor de korte termijn leveringszekerheid grote nadelen kunnen zitten, illustreert de recente gascrisis in Oost Europa.

19

Als wind op zee bijdraagt aan solidariteit, kunt u dan aangeven of de mogelijkheden die Frankrijk aan omringende landen biedt om goedkope kernenergie in te kopen eveneens als een solidaire maatregel beschouwd wordt? Indien nee, waarom niet? Indien ja, bent u voornemens eveneens solidair naar de ons omringende landen te zijn en nieuwe kerncentrales te bouwen, teneinde hen goedkope energie te kunnen leveren?

Bij een goed werkende interne energiemarkt staat in beginsel de elektriciteitsproductie van alle gebruikte bronnen binnen de gemeenschap ter beschikking aan alle gebruikers. Ook de elektriciteitsproductie met gebruikmaking van kernenergie in Frankrijk.

Het is primair aan marktpartijen om in de Europese energiemarkt te besluiten over investeringen in elektriciteitsproductie en de locatie daarvan. De Rijksoverheid schept daarvoor de randvoorwaarden.

20

Hoe ziet de regering concreet de rol van de EU in het creëren van een Europees gelijkstroomnetwerk, waarmee stroom over grote afstanden vervoerd kan worden, zodat bijvoorbeeld door concentrated solar power in de Sahara opgewekte stroom over grote afstand getransporteerd kan worden?

De rol van de EU op dat gebied is af te leiden van het EG-Verdrag artikel 154. Op grond van dit artikel dient de Unie bij te dragen tot de totstandkoming en ontwikkeling van trans-Europese netwerken en een beleid te voeren om de onderlinge koppeling en interoperabiliteit van de nationale netwerken, alsmede van de toegang tot deze netwerken, te bevorderen. De Nederlandse regering onderschrijft de beleidsdoelstellingen over de ontwikkeling van de Europese interne elektriciteitsmarkt, de integratie van alle Lidstaten en de aansluiting van duurzame energie op elektriciteitsnetwerk. De grondslag voor de ontwikkeling van een Europees gelijkstroomnetwerk vormt het SET-plan, ofwel het Strategische Energie Technologie plan, waartoe de Europese Unie in november 2007 het initiatief nam. Dit beleidsvoornemen is erop gericht om op een beperkt aantal technologiegebieden, onderzoek en ontwikkeling te bevorderen door de nationale inspanningen vanuit de Europese Unie te coördineren. Nederland neemt deel aan dat Europese initiatief, waarbij het de bedoeling is om ook de ontwikkeling van de Europese intelligente netten gezamenlijk ter hand te nemen. Een onderdeel van dat plan vormt de mogelijke ontwikkeling van het Europese gelijkstroomnetwerk dat moet aansluiten op de verschillende nationale hoogspanningsnetten. De regering acht het nuttig dat de EU het technische onderzoek naar een dergelijk innovatief EU-breed project coördineert. Het project is technisch niet rijp om door marktpartijen te worden gedragen en de overheidsrol is dus nodig.